

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 26

בס"ד, ר"ח שבט תשס"ט.

ידים בקידושין ובנדרים

א. רקע

לפני התחלת הלימוד, מומלץ להבהיר את מושגי היסוד כינויי נדרים וידות נדרים:

1. נדרים פ"א מ"א, עד "שאיני טועם לך", ובפירוש הרע"ב.

2. ריטב"א קידושין ה: ד"ה אמר שמואל

ב. עמדת שמואל על ידים

1. הסוגיות:

א) קידושין ה: "אמר שמואל בקידושין... שישלח את עצמו" (ו.).

ב) נזיר ב. המשנה; שם, ב: "האומר אהא... דילמא אהא בתענית קאמר", ובתד"ה ה"ג (מצורף תיעוד של עדי הנוסח בנזיר).

ג) נדרים:

(1) ב., המשנה.

(2) נדרים ד: "אמר שמואל בכולן עד שיאמר שאני אוכל לך שאני טועם לך", ובגמרא ה. (7 שורות מלמטה), "אלא הכי איתמר... ש"מ בעינן ידים מוכיחות".

(3) להרחבה – שימו לב לה: שורה שניה, לשתי הנוסחאות האם גורסים את המלה "אין". תוכלו לעיין בחילופי הנוסח בדקדוקי סופרים השלם לנדרים, מה' מכון התלמוד הישראלי.

2. היחס בין הסוגיות:

א) קידושין ה: תד"ה הכא

ב) ריטב"א קידושין ה: "והאי... והרי זה נכון"

ג) תוס' רי"ד לקידושין ה: ד"ה הכא במאי עסקינן.

ג. ידות נדרים

1. נדרים ב. המשנה, ובגמרא ב: "פתח בכינויין... וידות נדרים כנדרים", ובהמשך ג. "וידות היכא כתיב... ידות נדרים כנדרים" (יש סוגיה דומה בתחלת מסכת נזיר).

2. נדרים ה: "איתמר ידים שאין מוכיחות... מי שמעת להו" (ו.).

3. נדרים ו: "בעי רב פפא יש יד לקידושין... אמר ליה לאביי", ובתד"ה יש יד.

4. עיינו ברפרוף גם בשאר האיבעיות של רב פפא. האם זה מקרי שרב פפא הוא בעל האיבעיות?

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 26

בס"ד, ר"ח שבט תשס"ט.

5. הגדירו היטב את הבעיה בידיים. האם הבנת הבעיה משתנה עם ניסוח המושג כמושג עצמאי? האם יש קשר בין ניסוח המושג ידיים ובין שייכותו הבלעדית לעולם של הפלאה?
6. האם יש חפיפה מוחלטת בין ידיים בקידושין ובין ידיים בהפלאה? עיין בחידושי הרמב"ן לקידושין ה:, בתוך ד"ה ואיכא, "ובודאי בנדרים... בין בקידושין".
7. לעיון ולהרחבה:
 - א) מבוא לנוסח המשנה עמ' 642.
 - ב) ברכת שמואל לקידושין סימן א'.
 - ג) חידושי רבנו חיים הלוי הלכות אישות פ"ו ה"ד, בתוך ד"ה והנראה פשוט, "דהנה נראה...".
 - ד) רשימות שיעורי סבי מו"ר הגרי"ד זצ"ל לשבועות ולנדרים, עמ' קלו.

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 26

בס"ד, ר"ח שבט תשס"ט.

משנה מסכת נדרים פרק א משנה א

כל כנויי נדרים כנדרים וחרמים וחרמים ושבועות כשבועות ונזירות כנזירות
האומר לחבירו מודרני ממך מופרשני ממך מרוחקני ממך שאיני אוכל לך שאיני טועם לך

ר' עובדיה מברטנורא מסכת נדרים פרק א משנה א

5 כל כנויי נדרים כנדרים - בגמרא מוקמינן דרישא דמתניתין חסורי מחסרא והכי קתני, כל ידות נדרים כנדרים, כל כנויי נדרים כנדרים. אלו הן ידות נדרים האומר לחבירו מודר אני ממך מופרש אני ממך וכו'. אלו הן כנויי נדרים קונם קונח קונס וכו'. ידות נדרים, כמו בית יד של כלי שאוחזין אותו בו, כך ידות נדרים שבהם הנדרים נאחזים. כנויי נדרים, כמו המכנה שם לחבירו [בבא מציעא נ"ח ב], שאינו עיקרו של שם:

חידושי הריטב"א מסכת קידושין דף ה עמוד ב

10 אמר שמואל בקידושין נתן לה כסף וכו' אמר ליה רב פפא לאביי למימרא דסבר שמואל ידים שאין מוכיחות הויין ידים. פי' ידים הוא מלשון ידות הכלים שהוא בית אחיזתם ובאחיזתם נתפש כל הכלי, וכן כל שאינו גומר בדיבור כל ענינו אלא שהתחיל בו ויש קצת הוכח בענין למה שלא פירש ממה שפירש וניכר מתוך ענינו ומעשיו אלא שאינו הוכח גמור מיקרי ידים שאינם מוכיחות, כלומר שאינן מוכיחות בדבורו ולא במעשיו לגמרי, וכשניכר מתוך מעשיו לגמרי והדעת מכרעת לכונתו הוי ידים מוכיחות והא לכולי עלמא חשיב כאלו השלים דבורו, אבל כשמתחיל דבורו ואין בו הוכח על כונתו יותר מענין אחר אפילו ידים לא מיקרו,

קידושין ה ע"ב וטיקן 111

20 אמ' שמואל: בקידושין נתן לה כסף או שוה כסף, ואמ' לה: הרי א:ת? מקודשת (לי), הרי את מאורס' (לי), הרי את (לי) לאינתו, הרי זו מקודשת.

הריני אישיך, הריני בועליך, הריני ארוסיך, אין כאן בית מיחוש.
וכן בגירושין:

הרי את משולחת, הרי את מגורשת, הרי את מותרת לכל אדם,
הרי היא מגורשת.

25 איני אישיך, איני בעליך, איני ארוסי,
אין כאן בית מיחוש.

א"ל רב פפא לאביי: למימרא, דסב' שמואל ידים שאינם מוכיחות הויין ידים, (אי' אי')
[והתנן]אהא הרי זה נזיר" >משנה נזיר א, א, <, ו
והוינן בה: ודילי' אהא בתענית קא'?

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 26

בס"ד, ר"ח שבט תשס"ט.

- 30 ואמי שמוי: והוא שהיה נזיר עובר לפניו.
טע' דנזיר עובר לפניו, הא אין נזיר עובר לפניו, לא?
הכא נמי דאמי' לה הרי את מקודשת לי.
אי הכי, מאי קמיל?
הני קידושין (ו ע"א) לישנא בתראי קמיל,
35 הכא גבי קדושין, דאמי' הריני אישיך, כתי' 'כי יקח' ולא שיקיח את עצמו,
והכא גבי גירושין, דאמי' איני אישיך, דכתי' 'ושילח' ולא שישלח את עצמו.
- נזיר ב ע"ב וטיקן 110
האוי' אהא הרי זה נזיר
ודיל' אהא בתענית קא'?
40 אמי שמוי' כגון שהיה נזיר עוב' לפניו.
לימי' קסבר שמוי' ידים שאינן מוכיח' לא הויין ידים
אמרי בזמן שהנזיר עובר לפניו ליכ' לספוקי במילתא אחרינא,
אלא ודאי אין נזיר עובר לפניו (לא) אמרינן דיל' ד:א?הא בתענית קאמי'
- נזיר ב ע"ב מוסקבה גינזברג
45 האוי' אהא וכו'
ודילמי' אהא בתענית קא'
א' שמוא' כגון שהיה נזיר עובר לפניו
לימי' קסבר שמוי' ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים
אמרי בזמן שהנזיר עובר לפניו ליכ' לספוקי במילתא אחריתי,
50 אבל ודאי אין הנזיר עובר לפניו אמרי' דילי' (התם) אהא בתענית קא'
- נזיר ב ע"ב מינכן 95
האוי' אהא
ודילמי' אהא בתעניי' קא'
א' שמוי' כגון שהיה נזיר עובר לפניו
לימי' קסבר שמוי' ידים שאין מוכיחו' לא הויין ידים
55 לא בזמן שהנזיר עובר לפניו לספוקי במילת' אחריתי
אבל ודאי אין הנזיר עובר לפניו אמרי' דילמי' אה' בתעניי' קא'

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 26

בס"ד, ר"ח שבט תשס"ט.

נזיר ב ע"ב דפוס ונציה רפ"ב

האומר אהא הרי זה נזיר

דילמ' אהא בתענית קאמר 60

אמר שמואל כגון שהיה נזיר עובר לפניו

לימא קסבר שמו' ידים שאין מוכיחו' לא הויין ידים

אמרי בזמן שזיר עובר לפניו ליכא לספוקא במילתא אחרינא

אבל וודאי אין הנזיר עובר לפניו אמרינ' דילמ' אהא בתענית קאמר

תוספות מסכת נזיר דף ב עמוד ב 65

לימא קסבר שמואל ידים שאינן מוכיחות לא הויין ידים - פי' דאי סבירא ליה דהויין ידים למה לי

לשמואל לאוקמי מתני' בנזיר עובר לפניו אפי' אין נזיר עובר לפניו נמי דכשאמר אהא יד מיהא הוי

דטפי משמעו אקבלת נזירות דראוי לחול לאלתר אפי' אכל ושתה ביין כל היום מחצי היום ואילך יכול

להיות נזיר מקבלת תענית דאם אכל כבר לא יוכל להתענות עד למחר ולישנא דאהא משמע דאהא נזיר

לאלתר הלכך יד הוי ואי לא בעי שמואל ידים מוכיחות אפילו אין נזיר עובר לפניו נמי. 70

ה"ג אמרי אין בזמן שהנזיר וכו' - כלומר אין ודאי שמואל סבירא ליה ידים שאינן מוכיחות לא הויין

ידים ובנזיר עובר לפניו ליכא לספוקי דהויין ידים מוכיחות אבל אין נזיר עובר לפניו דלמא אהא

בתענית קאמר כלומר ולא הויין ידים מוכיחות, ויש ספרים דגרסי אמרי לא בזמן שאין הנזיר עובר

לפניו והכי פירושו לעולם שמואל לא בעי ידים מוכיחות ובזמן שזיר עובר לפניו ליכא לספוקי דיד

מיהא הוי אין נזיר עובר לפניו דלמא אהא בתענית קאמר פירוש ואפילו יד לא הוי ולגירסא זו מסיק 75

הכא דשמואל לא בעי ידים מוכיחות והתם דקאמר הרי את מקודשת אע"ג דלא אמר לי הרי היא

מקודשת לו ופריך למימרא דסבר שמואל ידים שאין מוכיחות הויין ידים והא תנן האומר אהא הרי זה

נזיר ומוקי לה שמואל בשנזיר עובר לפניו הא אין נזיר עובר לפניו לא אלמא קסבר שמואל ידים שאין

מוכיחות לא הויין ידים ומשני התם אלא באומר מקודשת לי אלמא מסיק התם לשמואל מהכא דידיהם

שאינן מוכיחות לא הויין ידים להכי גרסינן אמרי אין והשתא האי לימא אינו כשאר לימא שבגמרא 80

שכן הוא עומד ודכוותה איכא לקמן (דף כט): לימא הני תנאי כי הני תנאי ועומד כן וכדמפרש.

תלמוד בבלי מסכת נדרים דף ד עמוד ב

אמר שמואל: בכולן עד שיאמר שאני אוכל לך, שאני טועם לך...

(ה עמוד א) אלא הכי איתמר: טעמא דאמר שאני אוכל לך ושאני טועם לך - הוא דאסור, אבל אמר

מודרני הימך - לא משמע דאמר אסור, מאי טעמא? מודר אני ממך - לא משתעניא בהדך משמע, 85

מופרשני ממך - דלא עבידנא עמך משא ומתן משמע, מרוחקני ממך - דלא קאימנא בד' אמות דילך

משמע. (ה עמוד ב)

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 26

בס"ד, ר"ח שבט תשס"ט.

- לימא קסבר שמואל: ידיים שאין מוכיחות לא הוויין ידיים!
אין, שמואל מוקים לה למתני כר' יהודה, דאמר: ידיים שאין מוכיחות לא הוויין ידיים;
דתנן, גופו של גט: הרי את מותרת לכל אדם,
90 רבי יהודה אומר: ודין דיהוי ליכי מינאי ספר תירוכין ואיגרת שבוקין.
אמאי דחיק שמואל לאוקומה למתני כרבי יהודה? לוקמה כרבנן אע"ג דאין ידיים מוכיחות!
אמר רבא: מתני קשיתיה, אמאי תאני שאני אוכל לך, שאני טועם לך? ליתני שאני אוכל, שאני טועם!
ש"מ, בעינן ידיים מוכיחות.
- חידושי הריטב"א מסכת קידושין דף ה עמוד ב 95
והאי דלא דחינן הכא בשמעתין כדדחינן התם, משום דהאי סוגיא דהכא דרב פפא דסבירא ליה דידיים
שאין מוכיחות לא הוויין ידיים ואית ליה דהכי סבירא ליה לשמואל והכי מוכח מימריה דהתם, וכיון
דכן בעי לאוקמי בהכי מימרא דהכא דקדושין דלא תיקשי דשמואל אדשמואל, אבל התם דחינן לה
בכל דהו, וזו מן הסוגיות המתחלפות שיש בתלמוד, והרי זה נכון.
- תוספות רי"ד מסכת קידושין דף ה עמוד ב 100
ושמעתי מקשי אמאי לא פריק דלעולם קסבר שמואל הוויין ידיי והילכך לא בעינן דאמר לה לי ושאני
נזיר דכתיב כי יפליא כדפריק בריש נזיר דאמרי' התם על מילתא דשמואל דאמר והוא שהיה נזיר עובר
לפניו לימא קא סבר שמואל ידיי שאין מוכיחי לא הוויין ידיי. אמרי לא שאני גבי נזיר דכתיב כי יפליא.
ותו דבנדריי תנן בריש מסכת האומר לחבירו מודרני ממך מופרש אני ממך מורחק אני ממך שאני
105 טועם לך שאני אוכל לך אסור ואמר שמואל בכולן עד שיאמר שאני טועם לך שאני אוכל לך הוא
דאסור באכילה אבל אמר מודר אני ממך לא משמע דאסור מאי טעמא דילמא לא מישתעיני בהדך
משמע מופרשני ממך דלא עבידנא משא ומתן בהדך משמע מורחק אני ממך דלא קאמינא בארבע
אמות דידך משמע. ואמרי' לימא קסבר שמואל ידיים שאין מוכיחי לא הוין ידיי ומהדר אין שמואל
מוקי' למתני כרבי יהודה וכולי
- ונראה לי לומר שלעולם כך דרכו של תלמוד כשתרצה לפשוט ולומר דהכי סבר פלוני מכח מימרא פלוני
110 שאמר הוא דוחה ואומר שלא תוכל לפשוט ממימרתו כך שאותי המימרא טעם אחר יש לה ולא כמו
שאתה סבר. הילכך בנזיר משמע ממימרתו דסבר שמואל דידיים שאין מוכיחות לא הוויין ידיים ומשום
הכי בעי נזיר עובר לפניו ודחיי' ואמר דלעולם אימא לך דסבר שמואל דהוויין ידיים ושאני נזיר דכתיב כי
יפליא והכי משמע ממימרתו דהוויין ידיים ולא בעי דלימא לה לי ודחה ואמר הכא במאי עסקינן דאמר
לה לי ולישנא בתראי אתי לאשמועינן ולעולם לא תיפשוט מינה דסבר שמואל דהוויין ידיים וההיא
115 דנדרים מוכחת בפירוש לא הוויין ידיים ולא מצי לדחוייה ואהדר ליה אין ודאי דהכי משמע ודחיי' באנפי'

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 26

בס"ד, ר"ח שבט תשס"ט.

אחרינו דלאו דאיהו קסבר הכי אלא אוקים מתניתין כרבי יהודה משום דמתניתין קשיתיה ולא מצי לאוקמה כרבנן התם אבל שמואל לעולם אימא לך דקסבר ידים שאין מוכיחות הוויין ידים :

תלמוד בבלי מסכת נזיר דף ב עמוד א

120 פתח בכינויין ומפרש ידות!

אמר רבא, ואיתימא כדי, חסורי מיחסרא והכי קתני: כל כינויי נזירות כנזירות, וידות נזירות כנזירות, ואלו הן ידות: האומר אהא - הרי זה נזיר.

תלמוד בבלי מסכת נדרים דף ב עמוד ב

פתח בכינויין: כל כנויי נדרים, ומפרש ידות: האומר לחבירו מודר אני ממך! ותו, ידות אינשי!

125 איירי בהון, וחסורי מיחסרא והכי קתני: כל כינויי נדרים כנדרים, וידות נדרים כנדרים...

(ג עמוד א) וידות היכא כתיב?

+במדבר ו+ איש... כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה',

ותניא: נזיר להזיר - לעשות כינויי נזירות כנזירות, וידות נזירות כנזירות;

אין לי אלא בנזירות, בנדרים מניין?

130 ת"ל: איש... כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה', מקיש נזירות לנדרים ונדרים לנזירות, מה נזירות

עשה בו ידות נזירות כנזירות, אף נדרים עשה בהם ידות נדרים כנדרים;

תלמוד בבלי מסכת נדרים דף ה עמוד ב

איתמר: ידים שאין מוכיחות - אביי אמר: הוויין ידים, ורבא אמר: לא הוויין ידים.

אמר רבא: רבי אידי אסברה לי, אמר קרא: +במדבר ו+ נזיר להזיר ליי, מקיש ידות נזירות לנזירות,

135 מה נזירות בהפלאה, אף ידות נזירות בהפלאה.

לימא, בפלוגתא דר' יהודה ורבנן קמיפלגי! דתנן, גופו של גט: הרי את מותרת לכל אדם, ר' יהודה

אומר: ודין דיהוי ליכי מינאי ספר תירוכין וגט פטורין ואיגרת שבוקין; אביי דאמר כרבנן, ורבא דאמר

כרבי יהודה!

אמר לך אביי: אנא דאמרי אפי' לר' יהודה, עד כאן לא קאמר רבי יהודה בעינן ידים מוכיחות - אלא

140 גבי גט, דבעינן כריתות וליכא, אבל בעלמא מי שמעת ליה?

ורבא אמר: אנא דאמרי אפי' לרבנן, ע"כ לא קאמרי רבנן דלא בעינן ידים מוכיחות - אלא גבי גט, (ו

עמוד א) דאין אדם מגרש את אשת חבירו, אבל בעלמא מי שמעת להו?

תלמוד בבלי מסכת נדרים דף ו עמוד ב

בעי רב פפא: יש יד לקידושין או לא?

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 26

בס"ד, ר"ח שבט תשס"ט.

- 145 היכי דמי? אילימא דאמר לה לאשה הרי את מקודשת לי, ואמר לחבירתה ואת נמי, פשיטא, היינו קידושין עצמן!
אלא כגון דאמר לה לאשה הרי את מקודשת לי, ואמר לה לחבירתה ואת, מי אמרינן ואת נמי אמר לה לחבירתה, ותפסי בה קידושין לחבירתה, או דלמא ואת חזאי אמר לה לחבירתה, ולא תפסי בה קידושין בחבירתה?
- 150 ומי מיבעי ליה לרב פפא? והא מדאמר ליה רב פפא לאביי: מי סבר שמואל ידיים שאין מוכיחות הויין ידיים? מכלל דסבירא ליה לרב פפא דיש יד לקידושין!
חזא מגו מאי דסבירא ליה לשמואל אמר ליה לאביי.
בעי רב פפא: יש יד לפאה, או אין יד לפאה?
היכי דמי? אילימא דאמר הדין אוגיא ליהוי פאה והדין נמי, ההיא פאה מעלייתא היא!
כי קא מיבעיא ליה - כגון דאמר והדין ולא אמר נמי, מאי?
מכלל דכי אמר שדה כולה תיהוי פאה הויה פאה!
אין, והתניא: מנין שאם רוצה לעשות כל שדהו פאה עושה? ת"ל: +ויקרא יט+ פאת שדך;
מי אמרינן כיון דאיתקש לקרבנות, מה קרבנות יש להם יד אף פאה יש לה יד, או דלמא כי איתקש - לבל תאחר הוא דאיתקש?
- 160 והיכא איתקש? דתניא: (ז עמוד א) +דברים כ"ג+ מעמד - זה לקט שכחה ופאה.
יש יד לצדקה, או אין יד לצדקה?
היכי דמי? אילימא דאמר הדין זוזא לצדקה והדין נמי, ההוא צדקה עצמה היא!
אלא כגון דאמר הדין ולא אמר נמי, מאי? הדין נמי צדקה קאמר, או דלמא [מאי] והדין (נמי) - לנפקותא בעלמא קאמר, ודבורא הוא דלא אסקיה;
מי אמרינן כיון דאיתקש לקרבנות, דכתיב +דברים כ"ג+ בפיך - זו צדקה, מה קרבנות יש להן יד אף צדקה יש לה יד, או דלמא לבל תאחר הוא דאיתקש?
- 170 יש יד להפקר, או דלמא אין יד להפקר? היינו צדקה! אם תמצא לומר קאמר, אם תמצא לומר יש יד לצדקה, דאין היקש למחצה, הפקר מי אמרינן היינו צדקה, או דלמא שאני צדקה, דצדקה לא חזיא אלא לעניים, אבל הפקר בין לעניים בין לעשירים?
- 175 בעי רבינא: יש יד לבית הכסא או לא? היכי דמי? אילימא דאמר הדין ביתא ליהוי בית הכסא והדין נמי, ההוא בית הכסא נמי הוה! אלא כגון דאמר והדין ולא אמר נמי, מאי? הדין דאמר - והדין נמי בית הכסא, או דלמא מאי והדין - לתשמישא בעלמא קאמר? מכלל דפשיטא ליה לרבינא דיש זימון לבית

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 26

בס"ד, ר"ח שבט תשס"ט.

הכסא, והא מיבעיא ליה לרבינא: הזמינו לבית הכסא, מהו? הזמינו לבית המרחץ, מהו? זימון מועיל או אין זימון מועיל! רבינא, חדא מגו חדא קמיבעיא ליה: זימון מועיל או אין זימון מועיל! את"ל יש זימון, יש יד או אין יד? תיבעי ליה.

תוספות מסכת נדרים דף ו עמוד ב

180

יש יד לקידושין - תימה מהיכא תיתי יד לקידושין והלא בנדרים לא ידעינן יד אלא מדאתקוש נדרים לנזירות כדאמרי' לעיל וא"כ אמרינן היכא דגלי גלי היכא דלא גלי לא גלי ועוד תדע דהא בסמוך בענין דפאה וצדקה לא מספקא ליה אלא משום דאיתקש לקרבנות וי"ל דקידושין נמי כיון דאסר לה אכ"ע כהקדש לכך מספקא לן דשמא יש יד לקידושין כמו הקדש מיהו אכתי קשה דלעיל אשכחן דפליגי ר' יהוד' ורבנן בידים שאין מוכיחות בגיטין משמע לכ"ע יש יד לגיטין והשתא מהיכא תיתי דיש יד לגיטין

185

ואפילו אם ת"ל דגיטין וקידושין משום ויצאה והיתה דאיתקש יציאה להוייה גם בקדושין איבעיא לן ולא איפשוט ויש לומר דודאי בגיטין לא פליגי ביד דהא לשונות גמורים כתובים בתוך הגט וגם מגרש בלשון גירושין גמורין ומה שהזכיר לעיל ידים לאו דוקא אלא כלומר פליגי ר' יהודה ורבנן אי בעינן דיבור מוכיח או לא וא"ת והא מדמה לעיל פלוגתא דר' יהוד' ורבנן בגיטין לפלוגתא דאביי ורבא דפליגי בנדרים בידים שאין מוכיחות בידים ממש וי"ל דמ"מ מדמה שפיר כי היכי דפליגי ר' יהודה ורבנן בגיטין אי בעי שיהא מוכיח מתוך הגט שמגרש הוא הלכך בנדרים דגלי קרא בהו ידות הוו פליגי ר' יהודה ורבנן בידים שאין מוכיחות אי מהני אי לא.

190

ר' חיים הלוי הלכות אישות פרק ו

דהנה נראה דבכל תנאים בעינן שיתנה גם המעשה, אפילו במקום שלעצם המעשה לא בעינן דיבור כלל, כגון היכא דמהניא נתן לה בשתיקה, וכמבואר בקידושין דף ו' [ע"א] דאיכא גוונא דמהניא אף אם נתן לה בשתיקה, וכן גבי גירושין הרי הרבה פוסקים ס"ל דאם נתן לה בשתיקה ג"כ מגורשת, מ"מ הדבר פשוט דכשמגרשה על תנאי בעינן שיתנה המעשה ג"כ, ובעינן שיאמר לה אם תעשי כן תהיי מגורשת, ולא מהניא שיאמר לה אם תעשי כן לחוד, ויתן לה הגט בלא הזכרת המעשה כלל. והדין פשוט כן, דהרי בעינן גם הן קודם ללאו, ועיקרו של הן הא הוי הזכרת חלות המעשה, הרי להדיא דבעינן התנאת המעשה.

195

200

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 26

בס"ד, ר"ח שבט תשס"ט.

מבוא לנוסח המשנה עמ' 642

"אליפסיא סגנונית".

(25) נדרים פ"א מ"א – מ"ב: כל כנויי נדרים כנדרים וכו', האומר לחבירו מודרני ממך וכו' שאני אוכל לך שאני טועם לך אסור. וכו'. האומר (לחבירו) קונם, קונח, קונס, הרי אלו כנויין לקרבן.

בבלי נדרים ב ע"ב: פתח בכינויין (כל כנויי נדרים) ⁽¹⁾ ומפרש ידות (יד לנדר", "בית-תפיסה לנדר"), האומר לחבירו מודר אני ממך, ותו ידות אינשוי ⁽²⁾ איירי בהון (מי דבר בהם שהם כנדרים דמפרש להו", רא"ש). (ו) חסורי ⁽³⁾ מיחסרא ⁽⁴⁾ והכי קתני כל כינויי נדרים כנדרים וידות נדרים כנדרים. וכו'.

"ידות איניש איירי בהון" (כנוסח הנכון) בלשון נדרים הוא כמו "ידות מאן דכר שמייהו" הרגיל בבבלי ⁽⁵⁾.

כיו"ב בנזיר פ"א מ"א: כל כינויי נזירות כנזירות, האומר אהא הרי זה נזיר וכו', ואמרו בבבלי שם ב ע"א: פתח בכינויין ומפרש ידות אמר רבא ואיתימא כדי חסורי מיחסרא והכי קתני כל כינויי נזירות כנזירות וידות נזירות כנזירות ואלו הן ידות האומר אהא וכו'.

המושג והשם "ידות" נזכר רק בברייתא, שבבבלי נדרים ג ע"א (ולא בספרי נשא פי' כב), ורע"א. ואביו הוא כנראה רבי הושעיא רבא, ירוש' נדרים פ"א, לו ע"ד שאני אוכל לך שאני טועם לך. רבי לעזר בשם רבי הושעיה תופשין אותו משם יד לקרבן, "שאני אוכל לך שאני טועם לך" – אמנם לא "מודרני ממך" וכו'! – הוא איסוא לרבי הושעיא "יד"; על פיו קרא לו רבא בשם "ידות", והשלים את החסרון: האומר לחבירו וכו', אינו מן הכינויים, שנתפרשו במ"ב, אלא מושג חדש לגמרי: ידות (עי' ר"ד הופמן, יאהרבוך, ח"ז עמ' 312, 2).

ובנדרים ג ע"א (אבל לא בנזיר) מוסיף הבבלי: וליפתח הדין ברישא (וליתני ברישא כל ידות נדרים) וכו' מי קתני ידות, ולא חסורי קא מחסרת לה אקדים נמי ותני ידות, כל ידות נדרים כנדרים וכל כינויי נדרים כנדרים ואלו הן ידות האומר לחבירו ואלו הן כינויין קונם קונח קונס.

מכל זה אין בירושלמי כלום. ובעל ח"מ הוא כאן מפורש "רבא", ומפורש כאן שיש אומרים זה סתם (כדי), כמו שהוא באמת בבבלי נדרים.

(1) ליתא במיוחס לרש"י ובנמק"י, ופירוש הוא.
 (2) כ"י מ, נמק"י ו"אית ספרים" בפ"י הרא"ש: איניש. (3) מ: חסור.
 (4) ר"ן: איירי בהון וכו'. כלומר חסורי מחסרא. היה לפניו רק: איירי בהון והכי קתני.
 (5) עי' פ"י הרא"ש.

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 26

בס"ד, ר"ח שבט תשס"ט.

שיעורים	נדרים דף ג' ע"ב	רשימות	קלו
----------------	------------------------	---------------	------------

ובכך מוסכרת שיטת התוס' בנדרים (דף ה: ד"ה ואמאי דהיק) ובקידושין (דף ה: ד"ה הב"ע דאמר לי) המבחנת בין ידיים גרועות שאינן מוכיחות כלל והפסולות לכ"ע (וכגון המקדש אשה ולא אמר לי) לבין ידיים שאינן מוכיחות המועילות אליבא זמ"ד ידיים שא"מ הויין ידיים (כגון הכותב טופסי גיטין ולא כתב ודין או מינאי או הנדר בסתם מודרני ממך) כי בידים שא"מ חלוקים אביי ורבא. ברם הדרגה השלישית - ידיים מוכיחות - מועילות לכ"ע.

לשם ביאור טיבן של שלשת הדרגות האלו עלינו להגדיר את ההבדל בין לשון ממש לבין ידיים מוכיחות. ונראה שבידיים מוכיחות ובלשון גמור אין לנו ספק בכוונת הגברא אלא שבידיים מוכיחות אין לשונו מפורש ואילו בלשון גמור הלשון מפורש. משום כך ידיים מוכיחות מועילות בקידושין לכ"ע כי קידושין אינם זקוקים ללשון והפלאה כלל. ולכך התכוונה הגמ' (ו: וז"ל ואת נמי פשיטא היינו קידושין עצמן עכ"ל, כלומר, שבקידושין אין צורך להפלאה אלא לאומדן דעת ברור ופשיטא שדי בכך. אמנם בנדרים ונוירות דרושה גוה"כ מיוחדת להכשיר ידיים מוכיחות כי זקוקים הם להפלאה, ובידיים אין הלשון גמור.²⁷ בדרגה השניה - ידיים שאינן מוכיחות - מדובר כשיש אומדנא מלשונו שהתכוון לחלות (נדר

המשהה קרבנותיו מלבד שהוא עובר בכל תאחר עובר גם בכל יחל. ולכאורה אותה מחלוקת שייכת גם במאחר צדקה. ברם הגר"מ זצ"ל היה מסופק אם בכלל יש איסור כל יחל בצדקה, והיה מוסיף שיתכן שאפילו ביטל לגמרי את הנדר לצדקה, כגון שנדר כבר זה לצדקה ויאכלנו, בכ"ז אינו עובר בלאו דכל יחל. כך היה מדייק מהרמב"ם בהלכות מתנות עניים שאף שמוכיר איסור דכל תאחר (שם ריש פרק שמיני) משמיט איסור דכל יחל בכל הלכותיו, ומשמע שאין איסור כל יחל בצדקה, וצ"ע.²⁵

◆◆◆

ענין ידות

א

נראה שיש בדין הידות שמועילות בנדרים שני חרושי הלכות: א) שאף לשון שאינו גמור מועיל לדין הפלאה; ב) שנדר חל אף במקום שיש ספק באומדן דעת הנדר.²⁶

בכך מוסבר ספיקו של רב פפא (דף ו: האם יש יד לקידושין או לא. ולכאורה תמוה שהרי אין דין הפלאה בקידושין, וכן מצינו שאף בעסוקין באותו ענין ועמד וקידשה בלי דיבור כלל מקודשת (קידושין דף ו. ורמב"ם פ"ג מהל' אישות הל"ח). אך עכ"ז קנין קידושין טעון הוכחת דעת (שם) וזהו ספיקו של ר"פ האם להוכחת דעת הקידושין די בשיעור הוכחה של ידיים או"ד דורשת היא דעת יותר מפורשת ומבוררת.²⁷

²⁷ עיין בס' ברכת שמואל ובשיעורי הגרבי"ד זצוק"ל לקידושין שכ' שיש דין אמירה בקידושין. ברם מרן נ"י התנגד לזה בתוקף. ועיין בשו"ת הרשב"א (ח"א סי' תשע"ד) שמפרש הגמרא ע"פ דין עדי קיום ועיי"ע בשיעורים רפ"ג שבועות (דף כ: ד"ה שיטת הרמב"ם בהתפסה אות ב' ובהערה 28) שם. ועיין לקמן אות ג' באריכות.

²⁵ עיין בשו"ת מהרי"ט (ח"ג סי' קכ"ד) שכתב שאין הלאו דכל יחל נוהג בצדקה וע"ע בספר דברת שבועה סי' י"ב.

²⁸ לפי"ז ידיים מוכיחות מועילות במקח וממכר שהרי אין דין לשון אלא גילוי דעת לקנין. ברם יעויין במאירי (נדרים דף ו, ד"ה נסתפקו) שכתב שידים מוכיחות אינן מועילות בשאר קניינים, יוצא שהמאירי סובר שקיים ספק אף בידים מוכיחות ויש דין דברים שבלב שאינם דברים - שלא כהתוס'.

²⁶ כ"כ הריטב"א בקידושין (ג. וז"ל ואלו הן ידות נדרים שרבתה אותן התורה שכל זמן שיש הוכחה על מה שנדר שיהא נדר גמור עכ"ל, ועיי"ש ברשב"א ובמה שהשיג עליו.

ברכת מסכת קידושין שמואל

סימן א.

בענין ידות בקידושין ונדריים.

הרמב"ם בפ"א מהל' נזירות ה"ה וז"ל אין אומרים בניזירות עד שיוציא בשפתיו דבר שמשמו הלל כל הפס כענין שכלבו, אלא כיון שנמר בלבו והוליא בשפתיו דברים שעניינם שיהי' נזיר אש"פ ספק עניינות דחוקות ואש"פ שאין במשמטן לשון נזירות כדי הוא נזיר, כיצד הכי שיהי' נזיר עובר לפניו ואמר אהיה כ"ו נזיר הוואל ובלבו הי' שיהי' כמו זה ואש"פ שלא פי' ואמר אהיה כמו זה וכו', עכ"ל יעו"ש.

וצריך ביאור מהו כונתו באריכות דבריו, אל להשיענו דין ידות הי' לו להשיענו בקיבור וכמו שכ' נבי נדרים, ועוד לריך לרקדק מהו כונתו באמרו אין אפסדים בניזירות והא דין ידות איכא גם בקידושין לפי מה שכתב לקמן פי' מו"ר ז"ל שהרמב"ם סובר דיש יד לקדושין, איכ מה הוואל מכלל דבריו במה שכ' אין אומרים בניזירות.

ונקדים דברי מו"ר הגאון האמימי החסיד רשכבה"ג יע"א אהא דבעי בנדריים (דף ו' ע"ב) אם יש לקדושין, או לא, ומוקי כגון דאמר לה לאשה הכי את מקודשת לי ואמר לה לחברתה ואת מי אמרי' ואת נמי א"ל לחברתה ופספי בה קידושין לחברתה, או דילמא ואת מזאי א"ל לחברתה ולא חפסי בה קידושין בחברתה. והכ' מו"ר זע"א מה לריכין אנו לדין לשון גבי קידושין הא אפי' אומדנא ע"י שדיבר עמה ע"פ קידושין אש"פ שאין בו דין לשון ג"כ מהני גבי קידושין דהא לא בעינן דין לבטא בשפתים גבי קידושין, והכי הכי' כ' דוראי יד מוכיח הוי דאם נמי קאמר, א"כ אפי' אם נאמר דאין יד לקדושין נמי מהני לקדושין דלכה"פ הוי כמו דיבר עמה ע"פ קידושין, ומי מו"ר זע"א דמזה מוכח דמן לשון של קידושין לא עבדינן אגן אומדנא, וביאור דבריו הכ' הם, דבקידושין בעינן אמירה מגוה"כ דכי יקח דבעינן נמן הוא ואמר הוא, וביאור הכ' גוה"כ הוא דגבי קידושין מה דבעינן דעת הבעל אין זה רק משום דין קנין כמו דבעינן גבי מקח וממכר דעת משום חלות הקנין, אלא מלבד דין דעת לעשות קנין כמו בשארי קנינים דבעינן דעת וכוונת קונה, בעינן בזה דעתו דבעל בכדי שיהי' מעשה קיחה, וכל זמן דליכא דעתו אין כאן מעשה קידושין, וכמו שנבאר לקמן בעזרי"ם ענין זה באריכות.

ורא"י לזה איתא בכ' תורה גיטין סי' קמ"א יעו"ש, וכן בדור"ח מהדור"ם להגרע"א יע"א שגדפם מחדש במי' קידושין, דמדחזינן דבאמר הוא ונתנה היא בארס חשוב מקודשת דבע"כ ל"ל דכשנתנה פי' אמירה דיד' אין סהדי שנתרתיח היא, ונתנן הוא ואמרה היא אינה מקודשת ואש"ג דוראי אגן סהדי דנתרלה מנתן ע"י אמירתה וכן אפי' באמר הן כ' הב"י דלא מהני לדעת הרא"ש אש"ג דאין לך אומדנא דמוכח יותר מזה והכי ידעי' ריטיו, אלא דבקידושין בעינן שיהי' הוכחה דביבדור או במעשיו גבי דיד' מגוה"כ דכי יקח ואש"ג דידעי' דעתו וריטיו בלא אמירה, מ"מ ע"י דלא סגי הכא דעת וכוונת קונה כמו בשארי קנינים משום דהוי מגוה"כ דכי יקח, דהביאור הוא דמלבד דין דעת דבעינן משום קנין בעינן הכא דעת בכדי שיהי' מעשה קידושין ולהי' גוה"כ הוא שלא יהי' מעשה קידושין דבעתו של בעל לאור כמו בשארי קנינים, אלא בעינן גם מעשה קיחה דיד'.

וע"ז בעינן הוכחה דביבדור או במעשיו כמו שכ' הריטב"א בקידושין (דף ו' ע"א), וע"כ בא הגוה"כ דליכא מעשה קיחה דקידושין אלא אם יש דוקא הוכחה דביבדור או במעשיו דלא מהני בזה מאי דאמדינ אגן דעתו, אלא דבכדי שיהי' קיחה בקידושין לריך שיהי' לפנינו הוכחה דעם ע"י אמירה דיד' וכיון דהאמירה דיד' הוי דין מגוה"כ דע"מיו ישנה מעשה קדושין נמאל דהאמירה ונתינת הכסף שניהם הוו מעשה הקיחה והקנין דקידושין, וע"כ לריך שיהי' כונתו לעשות האמירה לשם קנין כמו דבעינן כונתו לקנין בעינן נתינת הכסף ואם יכוין לקנות ע"י קנין חליפין אינה מקודשת אש"פ שיש בזה גם כסף דהוי כעודר בנכסי הגר וכסובר שלו הן, ע"י במש"ו רע"א שם, ה"כ לגבי האמירה. וכיון דכונתו הוא לקדש ע"י הלשון גופו ולא ע"י שדיבר עמה ע"פ קידושין ל"ש לומר שהתקדש ע"י מה שדיבר עמה ע"פ קידושין דהא מצי אמר אני לא כונתי לקדש ע"י האומדנא של דיבר עמה ע"פ קידושין כי אם בהלשון, וע"כ לריך שיהי' ע"פ הלשון מושיל לקנות על ידו, וזהו הבע"א של יש יד לקדושין אם יש כאן דין לשון, או לא, ואינה מקודשת, ולא שייך להקשות ע"ז הא הוא מכיון לקדשה בחפלא של דיבור ואם, אלא שאינו יודע אי מה דקונה לשון ואת הוא מהורס לשון של קדושין, או מסורה אומדנא של דיבר עמה ע"פ, עכ"פ הא מכיון לקנות ע"י חפלא של דיבור ואם, זה אינו דלזה חידש מו"ר דמה דעבדינן אגן אומדנא ע"י הלשון זה חפלא אחרת שאנו עושים ע"י שדיבר ואת ואין זה ע"פ דיבור של ואת ומכיון שהוא מכיון לקדשה ע"י גוף הדיבור ולא ע"י האומדנא שאנו עושים ע"י הדיבור אין כאן כונה כלל לקידושין בהאומדנא שאנו עושים ויכול לומר הא איני לא קידשתך ע"י האומדנא אלא ע"י הלשון, ובהלשון גופו אין בו לשון קידושין אי ליכא יד לקדושין, וזהו שהקדים מו"ר דעל כן מיבעי לי' אי יש יד לקדושין משום דמן לשון לא עבדינן אומדנא דהוי שמי חפלות של דיבור.

ב) ונחזור לדברי מו"ר זע"א דהי' לן קושי' הלח"מ על הרמב"ם דספק בפ"ד מהל' אישות ה"ל ב' בעיא זו דיש יד לקדושין שיהא ספק מקודשת, והא בפ"ק דנדריים (דף ו' ע"ב) פריך ומי מיבע"ל לרב פפא והא מדא"ל ר"פ לאביי מי סבר שמואל יודי שאין מוכיחות הויין ידים מכלל דס"ל דיש יד לקדושין, ומשי' חדא מנא מתי דסבירא לי' לשמואל א"ל לאביי, ופרשמי דהכי קאמר לי' מי סבירא לי' לשמואל דיש יד לקדושין ואח"ל דיש להם יד מי בעינן ידים מוכיחות או לא, וכיון דאיכא אח"ל הי' לו לפסוק דיש יד לקדושין דכל אח"ל פשיטותא הוא, ואמר מו"ר זע"א דבאמת יש לחקור בביאור הא דאיבעיא לן בגמ' אי ואת נמי קאמר או ואת חזאי קאמר, אם הוא ספק בפסוק, או ספק בטונה, ביאור דהכר אי נימא דהספק הוא אם יש בזה לשון דדילמא ליכא בזה לשון לקדושין, או לא, דלענין לשון לא איבע"ל דיש כאן לשון שפיר, אלא דהבע"א הוא לענין כונה, פי' לענין ביבור איך היתה כונתו, כמו בסתם נדרים להחמיר ופירושו להקל בנדריים (דף י"ח ע"ב), שהספק הוא בכונתו ואמר מו"ר זע"א דוראי הביאור הוא דהוי ספק בלשון, דאי נאמר דהוי רק ס' בכונה א"כ הי' הדין דנשאל להם אם כוונתו לקדושין או לא, ובדואי לריך לומר דהס' הוא בלשון אם הוא לשון קידושין, או ליכא לשון כלל דאין יד לקדושין, ואמר דאש"כ אש"ג דנפשט דיש יד לקדושין אין זה רק לענין דהוי לשון קידושין אבל פדיון הוי ספק בכונה.